

Калина Георгиева

ЛЕТОПИСЕЦ НА БЕЛОМОРСКА ТРАКИЯ

За д-р Кирил Бакърджиев

Д-р Кирил Бакърджиев е един от хилядите тракийци, преживели бежанството, носещи в сърцето си свидния спомен за родната Тракия. Той приема като мисия съхранението и предаването на много хора истината за тракийския въпрос, тема, която за литературата и учебниците беше табу, а историческата наука премълчаваше в продължение на десетилетия. В продължение на шестдесет години, съзнателно, с чувство за дълг, проучва историята, географията, етнологията, народното творчество на родния Доганхисар, инвестира много време и енергия, за да изгради надежден щит против игнорирането на тракийската кауза, против избледняването на спомена в хода на времето. Превратностите на съдбата често са безмилостни към историческото наследство. Енергичен по природа, той дълги години е в ръководството на тракийската организация. Има принос за изграждането на Тракийския дом и паметника на Капитан Петко Войвода в Хасково. Най-съществената част от неговата мисия, обаче, представлява събирателската му дейност – с касетофон в ръка той влиза в почти всеки тракийски дом, за да запише личните спомени на стотици хора. Въпреки че тези тракийци вече не са между живите, техните потомци разполагат с разказите им. Тези съхранени спомени представляват исторически доказателства, за това, което се е случило реално в Беломорска Тракия през 1913 г. и по-късно през 1920-25 година. Те са бъдещо градиво за исторически изследвания. Д-р К. Бакърджиев е потомък на голям тракийски род. Изследванията на родословното дърво връщат към

Д-р Кирил Бакърджиев със съпругата си Калина

19 –ти век. Родоначалникът на рода Митрю Стаев Бакърджиев е роден в с. Доганхисар, Беломорска Тракия, през 1843 г. Занимава се със скотовъдство, земеделие и калайджийство. Обработва различни предмети от мед за домашно ползване. Митрю и потомците му са известни с активната си революционна дейност и съпротива по време на османското робство. Мъжете са често интернирани, поради укриване на комитски въоръжени групи по време на гръцко-турските, българо-гръцките и българо-турските междуособни войни в началото на 20-ти век. Митрю и съпругата му имат две дъщери и шест сина: Петко, Янко, Тодор, Мара, Христо, Стана, Георги, Стоян. Митрю умира през 1915 г. Синът Георги (1866 – 1906) със съпругата си Стоя Петкова Инджова имат шест деца, първото от които е синът Стаю (1886 – 1960) със съпруга Стана Цървенилова, баща на д-р Кирил Бакърджиев. Поминъкът на дядо му е земеделие и скотовъдство. Баща му продължава

традицията като я разширява с търговия на земеделски продукти и занаятчийство в гр. Дедеагач след разрастването му в резултат на построяването на Барон-Хиршовата железница. Стаю Бакърджиев е един от малкото високообразовани за времето си доганхисарци. Той чете, пише и говори български, турски, гръцки и френски език и е в управата на с. Доганхисар, където изпълнява функциите на писар. Съпругата му Стана Митрева Цървенилова-Бакърджиева има първа в селото шевна машина. Шиейки, тя подпомага семейния бюджет за отглеждането на десетте им деца: Георги, Митко (почива на осем години), Петко, Кирил, Мата, Калина, Ирина, Стоя, Крум (почива на три години през 1935 г.) и Добра. До петата си година Кирил Бакърджиев расте щастливо в родния Доганхисар сред многолюдното си семейство. Там, в църквата „Света Богородица”, която съществува и днес, той е кръстен. После тръгват слухове, че населението на цялото село Доганхисар ще бъде интернирано в стара Гърция. Идва утринта, когато група въоръжени гръцки войници приканват хората да се отправят към църквата и манастира „Св. Никола”, заедно с децата, хляб за из път, стоката. Подкарват ги към Дедеагач. Все още надежда се прокрадва в сърцата им, защото там са консулите, които обещават сигурност. С всеки изминат ден, обаче, искрицата гасне. По-късно, в разказите си, Стаю Бакърджиев многократно повтаря тревожните думи на служител от общината в Дедеагач. ”Гърците товарят стоката ни на корабите, а също и нашите ...Вие, с тия дребни деца няма да издържите. Тръгвайте за България.” Бягството през Балкана е съпътствано от преследвания, страх, студ, глад. През дъжд и сняг преминават през връх Коджаеле и се насочват към българската граница. Пресичат я при селата Горно и Долно Луково. Утеха за семейството е, че успява да опази децата. Установяват се в Хасково. Тютюневите складове поемат

на работа бежанците, но битовите условия са много тежки. Стана, майката на Кирил, е категорична в желанието си да се върнат на село. Тя е сигурна, че там е по-добре, защото сами ще осигуряват препитанието за челядта си. По-късно, дядо Стаю разказва на внуците си, как вместо веднъж, както е нормално, му се наложило три пъти да сади лозя в живота си. Заселват се в с. Ефрем. На мястото на къщата им в селото сега се издига сградата на кметството. По-големият брат на Кирил, Георги става свещеник и служи в селската църква. В църковния двор, недалеч от входа на светата обител, днес се намира гроба му. Впечатлен от разказите на брат си, че в духовната семинария, където се изучават над четиридесет предмета, се дава добро образование, през 1934 г. Кирил Бакърджиев потегля за Пловдив. Записва се в семинарията, завършва я с отличие и си спечелва много приятели сред будните си съученици. Събиранията на бившите семинаристи, станали по-късно лекари, адвокати, художници, оперни певци всяка пролет, продължават до 1998 г., а кореспонденция помежду си поддържат до края на живота си. Всички те, освен професионалисти, са творци в живота. Писмата на един от тях – Васил Резачев – адвокат от Трявна, който умира в същата година като Кирил Бакърджиев са изключителни по стил, мъдрост, поетичност. След учителстване в с. Чорбаджийско, Кирил Бакърджиев постъпва във Ветеринарния факултет в гр. София. През 1948 г. специализира в Чехословакия. След дипломирането му е разпределен да служи за укрепването на Българската армия в поделение в гр. Кърджали, като достига до чин полковник във военната йерархия. По това време започва изследванията си за родния Доганхисар: география, материална култура, духовна култура, история. Отправна точка са личните му спомени и разказите на близките му. После задълбава в темата и въпреки че едва през 1975 г., след 52 го-

дини от бягството им от Западна Тракия, е имал възможност да посети Гърция на професионален конгрес в Атина, а после да обиколи Тракия, той познава родния си край така добре, сякаш винаги е живял там.

През 1949 г. след няколко годишна дружба, той сключва брак с Калина Георгиева Бакърджиева – тракийка от Доганхисар по майчина и бащина линия. Раждат им се две деца – син и дъщеря. Калина и Кирил живеят сговорно, в обич и уважение 57 години. Този брак е като слънчев лъч и връщане към живота за Калина и майка ѝ Злата Бакърджиева, които до този момент споделят по неволя съдбата на светици. Злата Бакърджиева, майката на Калина, е омъжена за Георги Бакърджиев – син на Стоян Митрев Бакърджиев (1870-1943 г.), който със съпругата си Калинка Куртева Гарева-Бакърджиева има шест деца: трима сина и три дъщери. Най-големият син е Георги Стоянов Бакърджиев, бащата на Калина, който произхожда от същия род като Стаю Георгиев Бакърджиев, бащата на Кирил. Стоян и Георги, дядовците на Калина и Кирил, са синове на родоначалника Митрю Стаев Бакърджиев. Семейството на Георги Стоянов споделя същата историческа съдба като хилядите тракийски семейства от Западна Тракия през периода 1923-25 година. Изселва се в България - в гр. Хасково. Част от имотите си в Дедеагач, Стоян заменя, макар и неизгодно, срещу имоти в Бургас на гърци, които емигрират от България. В края на тридесетте години на двадесети век, с лоялност и трудолюбие, Георги Стоянов Бакърджиев става сериозен конкурент сред търговските среди в града. Печели поредица от търгове с добитък. Завистта, несполуките на конкурентни търговци ги подтикваат към коварното му убийство, на връщане от търг. Злата остава вдовица със Стоян на една година и Калина – на три години. Обсебването на търговията от Илия Педев, вуйчо на Злата, брат на Стаю

Педев и Мата Педева, замогването му след смъртта на Георги Бакърджиев, предизвикват подозрения за поръчково убийство от Илия Педев. Това става удобен повод семейството на Георги да се отърве от снахата Злата и децата, с цел да ги лишат от бащиния им дял. За Злата и потомците на Георги настъпва непосилно време. Нещастieto се оказва пълно поради смъртта на Мата, сестра на Стаю и Илия Педеви и майка на Злата. Започва хитра политика от страна на снахата Калина, която е знаела за престоя на срико Стаю в лазарета в Макри и последвалата бездетност, и със сина си Стоян Педев, адвокат, лишава останалите наследници от законното им наследство в полза единствено на наследниците на Илия Педев. Енергичността на Кирил Бакърджиев и страха от възмездие, респектира двата заможни рода, станали причина за проваления млад живот на Злата, Калина и Стоян. Последният, едва на 24 години, става жертва на алчността на чичо си Калоян Бакърджиев. През 1953 г. излиза постановление на МС за укрепване на селското стопанство. Д-р Кирил Бакърджиев се премества в Хасково и работи като ветеринарен лекар. Става директор на Ветеринарния медицински център в града. Развитието и съхранението на животновъдството в граничен район е изключително отговорна работа. Кирил Бакърджиев превръща практическите си наблюдения в научни разработки. Защи­та­ва степените младши, старши научен сътрудник, за да стигне до изработването на докторската си дисертация. Той е първия доктор на ветеринарно-медицинските науки в Южна България. Успоредно с научните изследвания, той се занимава с краеведски проучвания и участва активно в живота на тракийци. Към младежите далновидно се проявява загриженост и внимание. Организи­рат се вечеринки и честване на празници. Именно по инициатива на Хасковското тракийско младежко благотворително дружество „Момчил юнак”, създаде-

но през 1923 г., на 15 юни 1941 г., голяма група доганхисарци посещават родните си къщи в Доганхисар. Между тях са Стоян Бакърджиев и Мавер Радиков, дядовци на Калина Бакърджиева. През пролетта на следващата година, българското правителство разработва план за настаняване на тракийските бежанци в Беломорска Тракия. Безплатно се превозват хора, покъщнина и земеделски инвентар. Предприемчиви по природа Стоян Бакърджиев и Мавер Радиков започват търговия. Дюкянът на М. Радиков се намира на крайбрежната улица, в близост до фара на Дедеагач. От прозорците на къщата му се виждали пристигащите и заминаващи влакове на гарата в Дедеагач. Сега там е построен жилищен блок. Животът продължава така до септември 1944 г. Парижката мирна конференция връща България в границите и преди войната. Напразни остават усилията на представителите на тракийската организация – Никола Спиrow, Димитър Маджаров, Ламби Данаилов. Техните становища въобще не са зачетени от страните-победители във Втората световна война.

Д-р К. Бакърджиев работи над класифициране на родовете, произлизащи от Доганхисар и тези, които полагат начало на нови тракийски селища в Западна Тракия. Той проучва движението на всички тези над 850 фамилии, които насила са прокудени от родния си край и тяхното установяване в България. Той е сред инициаторите - доганхисарци, в града да бъде изграден паметник на Капитан Петко Войвода. През 1955 г. паметникът е направен и положен на предварително подбрано място в центъра на града, в близост до автогарата, така че всички, които пристигат в града и заминават го виждат. Обмисля се изграждането на дом – средище за тракийци. Домът става реалност през 1959 г. По това време д-р К. Бакърджиев е събрал над 400 песни от с. Доганхисар. През 1960 г. се създава Ансамбъл за тракийски песни и танци, гр. Хасково. След-

ващите три десетилетия Д-р Кирил Бакърджиев посвещава на записване на разказите на очевидци на събитията през 1913, 1920-25 г. Те са отразени в книгите „Република Доганхисар – Градец: защита и разгром” и „Доганхисар - Градец по чужди брегове”. Записаните разкази са предадени такива, каквито са, без изменения. Книгите са илюстрирани с богат снимков материал. Те са извор на сведения за съдбата на почти всички фамилии от Доганхисар и околните селища. На картите на кориците може да се проследи пътя на интернираните тракийски семейства, както и този на мобилизираните в гръцката война българи. Образът на родината превръща низът от спомени в искрени, дълбоки, разтърсващи изповеди – документални отрязъци от националната ни съдба. Книгите са силно внушение за устойчивия корен на българския дух на човека от Тракия, за неговата особена, необикновена душа, неподражаем вътрешен свят, които се вписват трайно и дълбоко в пластове на човешката цивилизация.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. БАКЪРДЖИЕВ, Кирил, Мария Бакърджиева. Република доганхисар – Градец: защита и разгром (Кирил Бакърджиев, Мария Бакърджиева. – Хасково: Тракийска фондация „Капитан Петко Войвода”, 1992. -296 с.

2. БАКЪРДЖИЕВ, Кирил, Мария Бакърджиева, Родното село на Капитан Петко Войвода Доганхисар – Градец (Кирил Бакърджиев, Мария Бакърджиева) – Хасково: ”Тракийска фондация Капитан Петко Войвода”, 1994. -175 с.

3. БАКЪРДЖИЕВ, Кирил, Мария Бакърджиева, Доганхисар – Градец: По чужди земи и брегове (Кирил Бакърджиев, Мария Бакърджиева) – Хасково: „Тракийска фондация “Капитан Петко Войвода”, 1998. – 627 с.

4. БАКЪРДЖИЕВ, Кирил. Личен архив.